हिताच्च तङ्। शास्त्रार्थवेदनेनैव सम्माने तत्त्वनिश्चये। उत्क्षेपणे प्रार्थने च ऋणनिर्यातने तथा। अन्तिकप्रापणे भृत्यां व्यये चापनये तथा। अमूर्त्ते कर्त्तृगे कर्मण्येष तङ् नयतेर्भवेत्। उत्साहे चाग्रहितो दृष्टो च क्रमतेस्तु तङ्। परोपाभ्याञ्चेतरार्थे तङ्गङोज्योतिरुद्गमे। प्रोपाभ्यां तङ् समारम्भे वेः पादचलनार्थकात्। विभाषया क्रमेस्तङ् स्यादुपसर्गविवर्ज्जितात्। निष्क्रमे ज्ञोऽकर्मकाच्च संप्रतिभ्यामचिन्तने। यत्ने च ज्ञानपूर्व्वोक्तौ विमतावुपसान्त्वने। प्रार्थने च वदेर्व्यक्ते संभयोच्चारणे तु तङ्। अनोरकर्मकाद्वक्ते सहोक्ते विमते तु वा। अवाङ्गिरः कर्त्तरि तङ् प्रतिज्ञायां समस्तथा। उदश्वरः कर्म्मयुक्तात् समोयुक्तात् तृतीयया। तृतीया नेच्छतुर्थ्यर्थे दाणः संपूर्व्वकात्तु तङ्। ज्ञाश्रुस्मृदृशस्तेच स्यात् सनन्तात्कर्त्तरीष्यते। अनोर्जिज्ञासतेर्नैव प्रत्याङ्भ्याञ्च तथा श्रुवः। स्वरादान्नोपसर्गात्तङ् रुजे र्न यत्तपात्रके। अपालने भुजेस्तङ् स्यात् क्षणुवः संपूर्व्वकात्तु तङ्। अकृत्यर्थस्य धातोर्यत् कर्म्माण्यन्तस्य चेद्भवेत्। ण्यन्तस्य कर्त्ता स, तदा तस्मात् ण्यन्तात् भवेत्तु तङ्। णिजन्ताच्च गृधेर्वञ्चेः प्रतारार्थे तु तङ् भवेत्। कविकल्पद्रुमग्रन्थे ञित्त्वेन पठितास्तु ये। णिजन्तायोभयपदास्तेभ्यस्तङ् कर्तृगे फले। अपाहृदोयमोऽप्यन्ये समुदाङ्भ्यस्तथैव तङ्। उपसर्गादृते चैव तथा तङ् कर्त्तृगे फले। समोपस्थपदेनैव कर्त्तृगस्य फलस्य चेत्। द्योतनं स्यात्तदा तत्र तङ् कर्त्तरि विभाषया" उदाहरणं तत्रैव द्रष्टव्यम्। "परस्मैपदमिच्छन्ति आत्मनेपदिनः क्वचित्" व्या०कारिका। [स०। व्याकरणप्रसिद्धे आत्मनेपदशब्दार्थे।

आत्मनेभाषा स्त्री आत्मने तदुद्देशेन भाषा परिभाषा अलुक्

आत्मन्वत् त्रि०आत्माऽस्यस्य मतुप् वेदे भत्वात् न मलोपः स्त्रियां ङीप्। १आत्मविशिष्टे "तमूहथुर्नौभिरात्मन्वतीभिः" ऋ० १,११६,३। "आत्मन्वभोऽहृणते दृतं पयः" ऋ० ९,७४,४। लोके तु आत्मवान् इत्येव। २यत्नवति ३मनस्के च त्रि० स्त्रियां ङीप्।

आत्मन्विन् त्रि० आत्मन्+अस्त्यर्थे बा० विनि भत्वम्। मनस्विनि "तनूमनोऽकृतात्मन्वी स्यामिति" द्व०उप० "आत्मन्वी मनस्वी" भा०।

आत्मपुराण न० आत्मनः पुराणं कृष्णादिकर्त्तृत्वादिरूपमितिहासमधिकृत्य कृतो ग्रन्थः अण्। आत्मनोजगत्कृष्णादिरूपेतिहासाधिकारेण यद्वरापुन्दकृते अष्टादशाध्यायात्मके उपनिषदर्थप्रकाशके ग्रन्थभेदे। तत्र प्रतिपाद्यानि १अ० ऐतरेयोपनिषदर्थविवृतिः। २ अ० बृहदारण्यस्य कौषीतकिब्राह्मणार्थविवृतिः। ३अ० बृ० गार्ग्यजातशत्रुसंवादार्थविवृतिः। ४ अ० बृ० मधुकाण्डार्थविवृतिः। ५अ० बृ० याज्ञवल्क्यकाण्डार्थविवृतिः। ६अ०बृ० याज्ञवल्क्यजनकसंवादार्थविवृतिः। ७अ० बृ० याज्ञवल्क्यमैत्रेयी संवादार्थविवृतिः। ८अ० श्वेताश्वतरोपनिषदर्थविवृतिः। ९ अ० काठकोपनिषदर्थविवृतिः। १० अ० तैत्तिरीयोपनिषदर्थविवृतिः। ११अ० गर्भोपनिषदर्थविवृतिः। १२ अ० छान्दोग्यस्य श्वेतकेतुसंवादार्थविवृतिः। १३ अ० छा० सनत्कुमारनारदसंवादार्थविवृतिः। १४ अ०छा० प्रजापतीन्द्रसंवादार्थविवृतिः। १५अ० तलाकारोपनिषदर्थविवृतिः। १६ अ० मुण्डकोपनिषदर्थविवृतिः। १७अ० प्रश्नोपनिषदर्थविवृतिः। १८अ० माण्डूक्योपनिषदां सारांशार्थविवृतिः। एतत्पुराणञ्च सुगमोपायेन वेदान्तमतज्ञानार्थमतीवोपयोगि विवृतञ्चैतत् काकारामशास्त्रिणा ततश्च तत्रत्याश्चेषार्थाः सुग्रहाः।

आत्मप्रकाश त्रि०आत्मनः प्रकाशः। आत्मनश्चैतन्यस्य पदार्थावभासनरूपे प्रकाशे। "आत्मनस्तत्प्रकाशत्वं यत्पदार्थावभासनम्। नान्यादिदीपहीनेभ्यस्तत्यान्यं यतोऽस्ति" इत्युक्तेः अग्न्यादिप्रकाशस्य नित्यप्रकाशत्वेन तत्प्रकाशेनैव घटादिस्फुरणेन च तस्य तथात्वम्। "वृत्तिवृत्तिविदाभासौ द्वावेतौ व्याप्नुतो घटम्। तत्राज्ञानं धिया नश्येदाभासात्तु घटः स्फुरेत्" इत्युक्तेस्तस्य सर्वप्रकाशकत्वम्।

आत्मप्रभ त्रि०आत्मना स्वयमितरनैरपेक्ष्येण प्रभा यस्य। १स्वयंप्रकाशमाने "लोकानात्मप्रभान् पश्यन् फाल्गुनोविस्मयान्वितः" भा०व०प०४२अ०। २परमात्मनि पु० "कृष्णः स्वयं ज्योतिरिति" श्रुतेः "न तद्भासयते सूर्य्यो न शशाङ्को न पावकः" इत्युक्तेश्च तस्य भासने इतरापेक्षाभावात्तस्य तथात्वम्। ३त०। ४स्वयंप्रभायां स्वयं प्रकाशे स्त्री।

आत्मप्रभव पु० प्रभवत्यस्मात् प्र+भू-अपादाने अप् आत्मा देहः मनो वा प्रभवो यस्य। १तत्तुजे पुत्रे मनोभवे २कामे च ३कन्यायां ४बुद्धौ च स्त्री आत्मभवादयोऽप्यत्र। ५आकाशादिषु च च परमात्मनः प्रभवत्वात्तेषां तथात्वम्।

आत्मबन्धु पु० आत्मनो बन्धुः। १आत्मभिन्ने "आत्ममातृस्वसृः पुत्राः आत्मपितृस्वसृः सुताः। आत्ममातृसुताश्च विज्ञेयास्त्वात्मबान्धवाः २इत्युक्ते" मातृपितृस्वसृः ३पुत्रे ४मातृसुते च। "पत्नीदुहितरश्चैव पितरौ भ्रातर-